

СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ БУДДИЗМУ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Буддизм часто розглядається як релігія, найбільш опозиційна по відношенню до економічної діяльності взагалі до цілей, проголошених ринковою капіталістичною економікою. Разом з тим, буддизм розвивається протягом двох з половиною тисячоліть, що свідчить про його адекватність потреб суспільства, в який він функціонував. Ці суспільства виявились економічно ефективного рівня, щоб забезпечити високий рівень соціально-функціональної диференціації, в якій значна кількість людей виключалась із безпосереднього матеріального виробництва і, більше того, займали високі позиції в соціальній стратифікації. **Мета дослідження:** описання концептуальних соціологічних моделей економіки буддизму. **Завдання дослідження:** зробити концептуальний аналіз соціології економіки буддизму. **Об'єкт дослідження:** теорії, в рамках яких досліджувались проблеми впливу буддизму на економічний розвиток. У дослідженнях буддизму вивчається переважно релігійно-філософські, політичні, культові його сторони, в той час як економічні аспекти практично не торкаються. Разом з тим, буддизм виконував важливі економічні функції. У полі власне буддизму існує декілька традицій ідейного трактування економіки. У більш загальному сенсі ідеї буддизму виражають ціннісно-нормативну установку рятування, на яку повинна орієнтуватися соціальна практика у всіх проявах. З абхїдхармної точки зору, розвиток, в тому числі і економічне, будь-якого суспільства трактується як регресійне, в силу занепаду Дхарми. У реальній практиці буддійські спільноти часто змушені шукати способи адаптації до постійно змінюваних соціальних, економічних і політичних умов. Так, вже в XX ст., представники чи буддійського обновленського руху розробляли ідеї про близькість комунізму і буддизму на основі загального непримства ідей власності, експлуатації, досягнення соціальної справедливості. Були передприняті спроби реформування монастирів з уєспільненням власності і створенням землеробських комун. Таким чином, буддизм, як міцна ідейна система, включає значний компонент економічних ідей, вчення яких пред'являється в умовах сучасності досить актуальним. Релігія в марксистській концепції суспільного влаштування є продуктом конкретно-історичних умов розвитку класових суспільних відносин, результатом відчуження людини і розвитку системи класової експлуатації. Вона розглядається як опора експлуаторних класів в антагоністичним класовим суспільстві, яка висвітлює розроблену їм релігійною ідеологією існуючий громадський порядок. При тому структура релігії розглядається як в цілому відповідна соціально-класовій структурі конкретного суспільства, зміни в ній диктуються змінами сформованої системи соціально-економічних і політичних відносин. Церква і духовенства вважаються інститутами суспільства, тісно пов'язаними з політичною організацією суспільства, держави, висвітлюючи зложену систему класової експлуатації з допомогою великого потенціалу впливу на маси. При використанні такого підходу, буддійське духовенство розглядається, перш за все, в якості ідеологів, задовільнених об'єктивно зложеними потребами обгрунтувати і вияснити ускладнені суспільно-економічні відношення в інтересах панівних елементів. В класовому і економічному виразі буддизм адаптується до дійсної і формує власну систему експлуатації, погіршує підлегле положення мас – безпосередньо виробників [4, с. 21-22]. Великий внесок у вивчення етики буддизму і системи буддистських цінностей вніс М. Вебер. Його перша робота, присвячена вивченню релігії, « Протестантська етика і дух капіталізму » була направлена на виявлення зв'язку між змінами релігійно-етичних уявлень і формами економічної діяльності. У значній мірі роботи М. Вебера про власність вивчення економіки і релігії були направлені проти марксистських вчень. Для нього важливим процесом розвитку економічної діяльності і суспільства в цілому виступає раціоналізація. Він розглядав відносини між світом та релігією через аналіз «видів поведінки», які оформляються в «методичний образ життя» і стверджував, що одного разу зроблена спроба раціоналізувати уявлення про світ в єдину несуперечливу систему [1, с. 24-27.] Економічна поведінка може бути описана на основі аналізу типів раціоналізації, виражених в етичних уявленнях. У побудові ідеальних типів соціальної дії цілєраціональному типу емпіричної поведінки людей як найбільш інструментально-раціональне. Хоча М. Вебер признає, що жодної з господарських етик не було заснована на виключно на релігійних уявленнях, він вважає релігію одним із найважливіших її детермінантів. Буддизм, по Веберу, поширювався мандрівними, жєбручими монахами, відданих спогляданню і відчужуваних світу. Лише буддистські монахи належали в повному сенсі до суспільства, усі рєпта були неповноцінними мирянами: об'єктами, а не суб'єктами регіоналізації. [3, с. 158-163]. Е. Ф. Шумахер у своїй концепції протиставляє західну економічну традицію і буддистські етичні принципи. Образ життя в буддистських країнах вимагає відносно йому «буддистської економіки» точно так само як західному матеріальному образу мислення і життю необхідна економічна наука. Виробництво і споживання з опорою на принципи буддизму більш раціонально та ефективно, ніж західне, оскільки засноване на простоті та насиллі. З точки зору економіки «буддистський образ життя дивовижно розсудливий: найскромніших засобів достатньо для досягнення повного благополуччя», оскільки буддистська економіка старється максимально задовольняти потреби шляхом оптимального споживання, в той час як західна наука орієнтована на максимальне споживання з допомогою оптимального виробництва. Буддистська етика виступає значною альтернативою і для локального рівня місцевого виробництва, і для світової економіки, так як «люди, які проживають в невеликих місцевостях з господарством менш схильні впутуватися у війни та революції, ніж ті, чие виживання залежить від наявності ресурсів з іншого кінця світу» [2]. Вплив цінностей буддизму на образ життя, на форми господарської діяльності і споживання йде як раз в руслі створення «промїжної економіки» і «промїжної технології» і тому повинно по-різному вивчатися і рекламуватися в країнах, що розвиваються. Оскільки існує поняття буддистського образу життя, то повинно існувати і поняття «буддистської економіки», яке відрізняється від від інших економічних систем. На думку Шумахера зміст цивілізації вбачається не в збільшенні потреб, а в очищенні самої людини, тим самим його творча діяльність, як така, ставиться вище виробництва і споживання, які не являються самоціллю. **Висновок.** Буддизм зміг вдало поєднати духовно-релігійні постулати з економікою. Буддистські економічні ідеї гуманізують систему жорстоких стосунків конкуренції на ринку. Врівнення дає поради щодо правильного підходу до праці та здобуття матеріального збагачення людини, беручи до уваги її потреби та необхідні для неї умови.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. С. 24-27.
2. Вольний К. Економічні вчення буддизму. Ретроспектива економічної думки. 2010. URL: <http://surl.li/nxzd>
3. Уланов М. Філософія релігії М. Вебера і хозяйственная етика буддистського востока. Історія філософії. 2017. С. 158-163.
4. В. Зінченко. Ідея відновлювального світового суспільно-економічного розвитку та інституційні тенденції глобалізації. Економічна теорія та історія економічної думки. 2012. С. 21-22.